

První zvukové filmy Jiřiny Štěpničkové

Prvním zvoleným filmem jsou *Muži v offsidu* režiséra Svatopluka Innemanna. Děj dle dobových recenzí zůstává poměrně věrný původní románové předloze Karla Poláčka. Líčí příběh mladého muže Emanuela Habáska ml. (Eman Fiala), který zcela paradoxně po roztržce na fotbalovém utkání získává místo v obchodu s konfekcí místního podnikatele Richarda Načeradce (Hugo Haas). Jednoho dne do podniku přinese modely k prodeji mladá švadlena Emilka (Jiřina Štěpničková). Eman se do ní okamžitě zamiluje a tímto okamžikem se začne psát jejich milostná linka. Ze vztahu není nadšen Emilčin otec holič Alois Šefelín (Theodor Pištěk), který poté, co se dozví, že je dcera v jiném stavu, přichází do domu Habáska a jeho otce. Zde má v plánu Emanovi vyčinit, ten se však nebrání svatbě, ba naopak. Paralelně s tímto příběhem sleduje divák linku Habáskova otce, kterého si zarputile chce vzít vdova Ouholičková (Betty Kysilková – v titulcích uvedena jako "Kisilková") i rutinní dlouholetý vztah Načeradce se svou chotí.

Dle Filmového přehledu Národního filmového archivu měl film premiéru 11. 9. 1931. Navzdory tomu informace o něm se v periodických objevily již bezmála o čtvrt roku dříve.¹ U jedné takové nalezneme i fotografii, na níž je „Eman Fiala a tulící se k němu E. Štěpničková“.² Užití špatné iniciály křestního jména je možné použít jako doklad do té doby malého povědomí o herečce ve filmových kruzích.

Stejně jako předpremiérové inzerce, tak i popremiérové recenze jsou ve veskrze shodné. Film i herece v něm vychvalují. Výrazné místo, které film – u některých kritiků ještě před premiérou – zaujal, potvrzuje i recenze Dr. Bedřicha Radla *Muži v offsidu*, která přímo zmiňuje, že film uvede i americká filmová společnost Paramount.³ Autor rovněž vyslovuje stanovisko přímo ke Štěpničkové výkonu, kdy o herečce tvrdí, že „nahraňuje nedostatečnou fotogeničnost svého dívčího zjevu školenou a lahodnou dikcí přednesu, kterou zastihuje většinu mladistvých filmových kolegyně, které jsme v posledních filmech viděli.“⁴ Méně oslavný, i přesto však veskrze smířlivý, tón naopak k jejímu výkonu zaujímá autor recenze *Film Muži v offsidu*. „(…)

¹ Zmínka na titulní straně „Nový český film ‚Muži v offsidu‘“. Je zde však pouze uvedeno jméno režiséra, producenta Miloše Havla a dvou herců na obrázku (J. Plachta a T. Pištěk).

Filmové listy. Praha: Jindřich Novák, 20.6.1931, 3(16–17), s. (1). ISSN 1801-3341. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1b1237b1-ab97-4d83-bfb0-336353f0302b>

² *Filmové listy*. Praha: Jindřich Novák, 10.9.1931, 3(24), s. 4. ISSN 1801-3341. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d220a142-fada-4adb-b29a-6175091973a8>

³ RADL, Bedřich. *Muži v offsidu*. Z nových filmů. *Filmové listy*. Praha: Jindřich Novák, 20.9.1931, 3(25), s. 7. ISSN 1801-3341. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:8809b2ab-72c4-4836-be3e-10e6a2d40b46>

⁴ tamtéž

Jiřina Štěpničková, hrající jeho (E. Fialy, pozn. autorky) *partnerku, neukázala vlastní filmový výraz a celkem se spokojila s tím, co jí režisér nařídil.*⁵ Výkon Štěpničkové je opřed především o deklamaci replik, teatrální – ve smyslu výrazně divadelní – práci s intonací a místy až přehnanou výslovnost.

Emilka neposkytla Štěpničkové výrazný prostor pro klenutí role, naopak u jiných umělců jsou patrné jejich typické herecké prvky. Např. u Theodora Pištěka práce s mimikou – poulení očí, nafouknutí tváří apod. –, případně Hugo Haas a jeho mnohdy až zcizující glosování situací. Tyto momenty je možné charakterizovat jako určitý druh „star vehicle“, který vytváří půdu pro to, aby se herci ve svých rolích patřičně blýskli.

Druhým analyzovaným filmem je *Tatranská romance* režiséra Josefa Rovenského (premiéra 4. 1. 1935⁶). Ve vesnici v oblasti slovenských Tater žije kovář Pavel (Pavel Ludikar) se svým synem bačou Jankem (Arno Velecký) a schovankou Aničkou⁷ (Jiřina Štěpničková). Janko s Aničkou se mají rádi a jak z filmu později nepřímo vyplývá, mají dokonce před svatbou. To je lhostejné sedlákovi Jurovi (Antonín Soukup), který se při svém plánu oženit se vysloví i před kovářovou schovankou. Ta se jeho nabídky vysměje a sedlák si tak, očividným sympatiím k němu ze strany děvečky Zuzky (Světa Svozilová) navzdory, plánuje sňatek s vdovou, se kterou se seznámil přes inzerát. Po cestě k ní mu ale ušpiní oděv kolemjedoucí auto. To patří mladé české měšťance Soně Varenové (Markéta Krausová). Žena se při procházce po místní krajině seznámí s Jankem a oba se do sebe zamilují. Netrvá to dlouho a jejich pravidelné schůzky se roznesou po celé vesnici, tedy i k Aničce. Když se však na cizí ženu svého snoubence zeptá, on jakýkoli vztah s ní popře. O náklonosti k Soně se v krčmě dozví i Jankův otec a vztah mu následně vyčte. Janko tak odchází do hor. Při jedné cestě za ním se Soňa nečekaně setkává s kovářem, který jí domlouvá, aby jeho syna nechala být, nelámala srdce jeho ani Aniččino a odjela pryč. Jakkoli se Soňa zařiká, že jsou její úmysly s mladíkem čestné, opravdu z vesnice odjíždí. Janko se následně vrátí zpět domů, kde však již Aničku nenajde. Po krátkém pátrání se však oba shledají, usmíří se a slíbí si věrnost.

⁵ u. Film muži v offsidu. *Lidové noviny*. Praha: 1931. Citováno v: Rok 1931: Nová česká komedie Muži v offsidu. Jak se povedla? *Bejvávalo.cz* [digitalizováno 18. srpna 2022]. Dostupné také z: <https://www.bejvavalo.cz/clanek/rok-1931-nova-ceska-komedie-muzi-v-offsidu-jak-se-povedla/>

⁶ *Tatranská romance*. Filmový přehled Národního filmového archivu [online] Praha: Národní filmový archiv, © NFA 2023. [cit. 2023-10-04]. Dostupné také z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/395634/tatranska-romance>

⁷ V titulcích uvedena jako Anuška, ale oslovována je většinou právě Anička.

Podobně jako v případě předchozího snímku i *Tatranská romance* byla v novinách inzerována již několik měsíců před premiérou. Pojítkem všech těchto „poutačů“ je především jméno představitele jedné z hlavních rolí. Pavel Ludikar jako kovář Pavel byl ve své době členem Metropolitní opery v New Yorku a tento snímek pro něj byl prvním československým filmem. „Zpráva, že pěvec světové pověsti převzal roli v tomto filmu, byla veškerým zahraničním odborným tiskem komentována jako umělecká sensace,“ zaznělo v článku inzerujícím vznik filmu.⁸ Druhým lákadlem bylo renomé režiséra snímku Josefa Rovenského, jehož předešlý film *Řeka* byl vyznamenán na filmovém festivalu v Benátkách.⁹ Další podobnost s *Muži v offsidu* je možné nalézt v zahraniční oblibě filmu. Stejně jako byl první snímek odkoupen americkou společností Paramount i *Tatranskou romanci* zakoupilo několik agentur.¹⁰ Obecně byl film byl dobovou kritikou přijat poněkud rozpačitě. Autor shrnující (patrně) recenzi v německém *Berliner Film-Kurier* uvádí, že kritika ocenila především jemnost, s níž byla podána krása tatranské přírody a života v ní. Vyzdvihuje rovněž herecký výkon Pavla Ludikara. Naopak však kritizuje místy zdlouhavé pasáže.¹¹ Velmi ostře se k filmu staví divák, který nechvalně hodnotí jeho jazykovou složku – tedy slovenštinu.¹²

Bohužel značně „počeštěnou“ slovenštinu slyšíme i u Štěpničkové. Vedle toho se mi prvky verbální roviny hereckého projevu jevíly obdobné jako v případě *Mužů v offsidu*. Na rozdíl od nich je však *Tatranská romance* velmi vizuální, tudíž hercům dává více prostoru pro nonverbální ztvárnění prožitků. V tomto případě jde ruku v ruce s Honzlovou představou o filmovém herectví jako o projevu primárně pohybovém – gestickém či mimickém. Jeho prostřednictvím se výrazně ukazuje Štěpničkové cit pro situaci. Tu je schopna i s minimem

⁸ Pavel Ludikar ve filmu *Tatranská romance*. *Film: Orgán Svazu kinematogr. industrie ČSR v Praze*. Praha: Svaz kinematografické industrie RČS., 1.8.1934, 14(8), s. 8. ISSN 1801-9706. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ee8a3830-4638-42d1-80d9-4b19e9076d2f>

⁹ Obě uvedené informace se rovněž nacházejí v úvodních titulcích samotného filmu.

¹⁰ V periodiku *Kinorevue: ilustrovaný filmový týdeník* najdeme v rubrice Filmové plány, události a klípky... z Československa tuto zmínku: „(snímek byl prodán do) Anglie, Francie a Holandska, a bude tam promítán v původní české verzi, ačkoli byla natočena i verze německá. Tento týden bude také skončeno vyjednávání o prodej filmu do Německa, Rakouska a Jugoslaviie.“

P. Filmové plány, události a klípky... z Československa. *Kinorevue: ilustrovaný filmový týdeník*. Praha: Průmyslová tiskárna, 30.1.1935, 1(23), s. 455. ISSN 1214-5122. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7b7a2aa0-ebd7-11e8-9984-005056825209>

¹¹ (P.) Tři sloupečky drobných zpráv, událostí a klípků. *Kinorevue: ilustrovaný filmový týdeník*. Praha: Průmyslová tiskárna, 30.1.1935, 1(23), s. [460a]. ISSN 1214-5122. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7ba50b30-ebd7-11e8-9984-005056825209>

¹² "Psalo se o něm, že je to prvý film, kde se bude mluvit slovensky. Mluvílo se – ale pane bože jak! Nejsem Slovák, ale i tak jsem poznal, že slovenština tohoto filmu je hrozná."

Dáme slovo našim čtenářům. Čtenáři o našich filmových umělcích a filmech. *Kinorevue: ilustrovaný filmový týdeník*. Praha: Průmyslová tiskárna, 13.2.1935, 1(25), s. 493. ISSN 1214-5122. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:884a0b10-ebd7-11e8-9445-5ef3fc9bb22f>

textu poměrně přesně vystihnout. I zde je sice stále patrná jistá prvorepubliková patetičnost, tato je však umírněna hodnověrným mimickým projevem.

Ani jeden z filmů nestaví Štěpničkovou do hlavní role, navzdory tomu mají v obou postavy výraznou dějovou linku. Její herecký projev obecně značně odpovídá dobovým zvyklostem vznikajícího zvukového filmu.